HET LAGE KUSTGEBIED VAN SURINAME.

DOOR

Dr. H. VAN CAPPELLE.

Onder de factoren, die de toekomst van een land bepalen, neemt de geaardheid van den bodem niet de minst belangrijke plaats in. De bodem toch bepaalt, in verband met het klimaat en andere factoren, de mogelijkheid van verschillende cultures en stelt de natuurlijke hulpbronnen van het land, hetzij boven, hetzij onder den grond ter beschikking, die het menschelijk vernuft tot ontginning zal weten te brengen.

In dit tijdschrift, dat aan de belangen van Nederlansch West-Indië zal gewijd zijn, zal dus de bodemgesteldheid, zoo-veel mogelijk in verband met de natuurlijke hulpbronnen, meermalen ter sprake dienen te komen, en ik heb daarom aan de Redactie gaarne mijne medewerking toegezegd voor zoover Suriname betreft, de kolonie, die ik in het jaar 1900 mocht bereizen.

Wanneer men gedurende de zeereis naar Suriname, na de Azorische eilanden voorbij te zijn gestoomd, dagen achtereen het genot gesmaakt heeft, op het diepblauwe water van den Oceaan te staren, waartegen de witschuimende koppen der golven zoo wonderschoon afsteken, leert reeds de kleurverandering van het zeewater, dat het land spoedig in zicht zal komen. Gaandeweg ziet men het water een geelbruine tot donkerbruine tint aannemen en terwijl het dieplood bij het verder stoomen steeds geringere diepten aanwijst, wordt men eindelijk in het verschiet de lage kust, als een dunne op het water rustende streep gewaar, waaruit men bij het dichter naderen hier en daar een palmboom omhoog ziet rijzen.

Wanneer het getij gunstig is, d.w.z. wanneer de vloed juist is ingetreden, kan de monding der Suriname-rivier worden binnengestoomd, en wordt het beeld voltooid van een machtig in staat van wording verkeerend zeealluvium. Nog ver landwaarts zien wij de modderige rivieroever begroeid met mangroven of Rhizophoren, de voor lage kuststreken in tropische

landen karakteristieke boomgewassen, die door de talrijke luchtwortels, waarmede zij uit den slijkbodem omhoog rijzen, de aangevoerde modder vasthouden en de aanslibbing, en dus de vorming van nieuw land, in de hand werken.

De bruine tint van het zeewater langs Suriname's kust wordt veroorzaakt door de fijne leem- en humusbestanddeelen, die de Amazonerivier zeewaarts voert, en die door een breeden stroom langs de kusten der Guyana's westwaarts worden verplaatst. Gemengd met de verweeringsproducten van het land, door de rivieren van Guyana in zee gevoerd, komt het slib door de werking der getijden tot afzetting, en breidt de alluviale kuststrook zich steeds meer naar het noorden uit.

Het op deze wijze gevormd zeealluvium bestaat uit een vetten, buitengewoon vruchtbaren kleibodem, die evenals de Nederlandsche kleilanden voor de cultures moet worden ingepolderd, en die een van het oosten naar het westen in breedte toenemende strook langs de kust beslaat.

Het laat zich begrijpen, dat in deze strook het zeealluvium tegenover de alluviale aanslibbingen niet scherp begrensd kan worden, want in den strijd tusschen zout en zoet water zijn verschillende factoren werkzaam, waaronder de invloed der getijden en het verschil in waterstand gedurende de droge en de regenperioden de voornaamsten zijn.

Van algemeene bekendheid is het, dat in de flora van haast iedere landstreek een aantal planten zijn aan te wijzen, die voor haar karakteristiek zijn, en die blijkens zeer in het oog vallende eigenschappen zich naar de daar heerschende omstandigheden hebben gevoegd. Dat het aantal voor een streek typische gewassen zal stijgen, naar mate het karakter van bodem en klimaat tot de bekende uitersten zal naderen, is duidelijk.

In het lage kustgebied van Suriname nu behooren de reeds genoemde mangroven, de bevorderaars van landaanwas in onze kolonie, tot de voor deze streek typische gewassen. In gezelschap van *Avicennia's* en *Nipapalmen* stellen zij bijna de geheele flora van dit gebied samen en men mag dan ook van ware mangrovebosschen spreken, welke groote uitgestrektheden langs de kust der kolonie bedekken en die, daar deze boomen uiterst gevoelig zijn voor het zoutgehalte van het water en zuiver zeewater evenmin verdragen als zoet rivierwater, nog diep het land in de rivieroever omzoomen.

Volgt reeds uit deze levensvoorwaarden der mangroven, dat de vloedgolf de rivieren van Suriname nog diep binnendringt, nog duidelijker wordt dit den roeiers op de beneden-rivieren, daar zij bij het opvaren van den vloed en bij het afvaren van de eb moeten gebruik maken („op tij varen”). De vloedgolf dringt zelfs met zóó groote kracht het land binnen, dat nog ter hoogte van de Jodensavanne aan de Surinamerivier kleine vaartuigen somtijds genoodzaakt zijn den wal op te zoeken.

In den laatsten tijd trekt de mangrove-vegetatie der oude en der nieuwe wereld wegens den aan looistoffen rijken bast dezer boomen meer en meer de aandacht, zoo zelfs dat eene exploitatie dezer bosschen ook voor Suriname een bron van inkomsten zal blijken op te leveren.

Eenige bijzonderheden over deze planten zullen daarom, naar ik meen, den lezer meer belang inboezemen, dan de vermelding van de verzamelde gegevens over de uitbreiding van den vloedgolf in verschillende jaargetijden, of de bespreking van de wijze, waarop langs de beneden-rivieren en aan de riviermondingen het slib tot afzetting komt — verschijnselen, waarover geologische werken over Suriname en de artikelen in de Encyclopedie van West-Indië den lezer voldoende kunnen inlichten.

Het ongeveer 50 soorten tellende geslacht *Rhizophora* is in de vloedbosschen van Suriname vertegenwoordigd door *Rhizophora mangle* L. Evenals hare verwanten aan de mondingen der rivieren van andere tropische streken, is de Surinaamsche mangrove gekenmerkt door talrijke luchtwortels, die uit het onderste gedeelte van den stam omlaag groeien en den modderigen bodem binnendringen. Deze luchtwortels worden ook wel steltwortels genoemd, omdat de boom op talrijke stelten schijnt te staan, die hem den noodigen steun geven in den weeken, modderigen bodem. Deze luchtwortels zijn herhaaldelijk vorksgewijs getakt en vormen een wild wirwar, welks zonderlingheid nog daardoor vergroot wordt, dat de worteltakken en ook de stammen, tot zoover de vloed reikt, met de schalen en pantsers van allerlei schelp- en schaaldieren bezet zijn. Van de groote gevoeligheid der mangroven voor het zoutgehalte van het water werd reeds boven gesproken. Waar sporadische mangroven nog diep landwaarts langs de rivieroever tot in het gebied

van het (schijnbaar) zuivere rivierwater worden aangetroffen (ik zag dit in de Nickerie-rivier), zal men vinden, dat op den bodem der rivier het soortelijk zwaardere zeewater van uit de zee wordt voortgeschoven.

In verband met de standplaats der mangroven hebben deze boomen stijve bladeren met een dikke opperhuid, hetgeen men bij planten, die het water steeds tot hare beschikking hebben, niet zou verwachten. Wanneer wij echter bedenken, dat een sterke verdampingsstroom een groote hoeveelheid zouten in het bladweefsel zou brengen, en dat bij rijkelijke transpiratie het celvocht er een graad van concentratie zou bereiken, die de taak der groene bladeren in hooge mate zou belemmeren, dan is deze bouw alleszins verklaarbaar.

Behalve de genoemde eigenschappen bezitten de mangroven nog andere kenmerken, die door aanpassing aan de bijzondere levensomstandigheden zijn ontstaan. Behalve de ademshalingorganen voor het in den dikken modder liggende wortelstelsel, is het vooral de viviparie, die onze aandacht verdient. Men verstaat onder viviparie het verschijnsel bij deze planten, dat de kiem reeds ver ontwikkeld in den bodem valt en grooter kans heeft, vasten voet te krijgen, voordat de stroom of de vloed ze medevoert. Het zaad ontkiemt n.l. reeds in de vrucht, als deze nog aan den boom hangt, en doet een snel groeienden en onderaan in een scherpe punt uitlopenden scheut ontstaan, die aan het boveneinde een omhulsel van een korrelige massa draagt, hetwelk als drijver dienst kan doen.

Als deze scheut tenslotte afvalt en in den modder terecht komt, vormt hij wortels en de drijver zorgt er voor, dat de scheut in loodrechten stand wordt gehouden, wanneer het water bij intredenden vloed begint te stijgen, tot dat hij sterk genoeg is om in dien stand te blijven. Wanneer echter de afgevallen scheut in het water terecht komt, zal de drijver hem in den vertikalen stand houden, en kan hij door den stroom zoo lang meegevoerd worden, totdat het uiteinde in den modder vastraakt en hier wortels maakt.

Het is zeker geen wonder, dat er zulke uitgestrekte mangrove-terreinen zijn, als men van de boomen honderden van die vreemd gevormde uitloopers ziet afhangen, die, afgevallen, mijlen ver door den stroom kunnen worden meegevoerd.

Reeds sedert honderden jaren wordt door de inlanders in

de tropische kunstgebieden der oude en der nieuwe wereld van de looiende en kleurende bestanddeelen in den mangrovebast bij de bewerking van leder en allerlei vlechtwerk gebruik gemaakt; en toch wordt eerst in 1804 van mangrovebast als looimiddel in de litteratuur gewag gemaakt. Sindsdien zijn verschillende onderzoekingen in laboratoria gedaan, waaruit gebleken is, dat, hoewel het gehalte bij de verschillende Rhizophoren-soorten zeer uiteen kan lopen, het gemiddelde gehalte van handelsbast op 35 % kan gesteld worden, een gehalte, dat de groote waarde van dit looimiddel tegenover eikenbast, dat een gemiddeld gehalte aan looistof van 13 % bezit, in het licht stelt.

Hoewel de mangrovebast zacht looit, kan hij, door de hinderlijke kleuring van het leder, niet anders dan vermengd met eiken-acacia- en pijnbast worden aangewend. (b.v. 40 deelen pijnbast, 30 deelen mangrovebast, 20 deelen eikenbast en 10 deelen acaciabast).

De groote schaarschte aan looimiddelen in Europa, die zich na den oorlog nog lang zal doen gevoelen, heeft nu meer dan ooit de aandacht gevestigd op de groote uitgestrektheden mangrovebosch aan de mondingen der groote rivieren, niet alleen in onze Oost, doch ook in Suriname.

Op Borneo zijn op dit oogenblik reeds vier fabrieken in werking, die ter plaatse het ruwe extract uit den bast bereiden, terwijl in Suriname kortelings een Amerikaansche Maatschappij aan de Coppename een etablissement heeft gevestigd, zich voorloopig ten doel stellende, den bast naar Amerika te verscheppen.

Waar het mangroveproduct reeds zeer veel gebruikt wordt en op de markt een bekend artikel is geworden, daar mogen wij hopen, dat onze kapitaalkrachtige landgenooten niet zullen afwachten, totdat Engelschen en Amerikanen opnieuw in onze koloniën zich de winsten gaan verzekeren, die evengoed voor onze landgenooten zouden weggelegd zijn, wanneer zij zich bewust worden van de noodzakelijkheid, ook op koloniaal gebied de noodige activiteit te ontwikkelen en Holland, overal waar dit mogelijk is, van het buitenland onafhankelijk te maken.